

Sateenkaariperheet ry:n poliittiset tavoitteet vuosille 2010–2015

1. Perhevapaat ja -etuudet tasapuolisiksi
2. Yhdenvertainen avioliitto
3. Samaa sukupuolta olevien avoparien lapsiperheet otettava huomioon lainsäädäntöä kehitettäessä
4. Tapaamisoikeus voitava harkita kaikissa tilanteissa
5. Useamman vanhemman juridinen vanhemmuus mahdollistettava
6. Äitiysolettama luovutettuja sukusoluja hedelmöityshoidoissa käyttäneillä naispareilla
7. Trans-ihmisten lapsiperhe-elämän haasteita purettava
8. Uuden adoptiolain katsottava tulevaisuuteen
9. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikka sekä vähemmistövaltuutettu
10. Kaikkien perheiden Eurooppa

Tavoitteet on vahvistanut Sateenkaariperheet ry:n vuosikokous 13.2.2010

1. Perhevapaat ja -etuudet tasapuolisiksi

Perhevapaalainsäädäntö on uudistettava perusteellisesti, jotta se mahdollistaa päämääränsä toteutumisen kaiken muotoisissa perheissä.

Perhevapaat ja niihin liittyvät etuudet on Suomessa edelleen sidottu kahden eri sukupuolta olevan vanhemman ydinperhemalliin. Lainsäädäntöä on jo osittain uusittu, mutta tarvitaan vielä lisätoimia ennen kuin lainsäädäntö vastaa omaa päämääräänsä: että kukin lapsi saisi syntymänsä yhteydessä olla koko perheensä ympäröimänä vähintään muutaman viikon ajan, ja että hänellä olisi oikeus pidempiaikaiseen hoivaan yhdeltä vanhemmalta kerrallaan. Ainakin seuraavat seikat vaativat muutoksia:

- **Isyysvapaata vastaava vapaa** ja etuus on laajennettava koskemaan kaikkia vanhempia, jotka ovat lapsen elämässä tämän syntymästä lähtien, jotta lapsella on oikeus tutustua kaikkiin vanhempiinsa syntymänsä jälkeen.
 - Synnyttävän äidin kanssa virallistetussa parisuhteessa olevan toisen äidin on oltava oikeutettu isyysvapaaseen ja vastaavaan etuuteen
 - Lapsen biologisella isällä tulee olla oikeus isyysvapaaseen siitä huolimatta, että ei asu lapsen kanssa samassa osoitteessa. Tässä tilanteessa on erityisen tärkeää, että lapsella on mahdollisuus luoda varhainen kontakti isäänsä.
 - Lapsen kaikilla vanhemmilla tulee olla oikeus isyysvapaata vastaavaan vapaaseen lapsen syntymän yhteydessä myös silloin kun vanhempia on useampia kuin kaksi, esimerkiksi naisparin ja juridisen etäisän perheessä.

- Lapsen juridisen isän rekisteröidyllä puolisollla tulee myös olla oikeus isyysvapaaseen sekä siinä tilanteessa, että lapsi vakituisesti asuu pariskunnan kotona, että tilanteessa, jossa pariskunta on lapsen etävanhempia.
- Lapsen biologisella isällä tulee olla oikeus **äitiysvapaata vastaavaan vapaaseen** siinä tapauksessa, että lapsi asuu isänsä (mutta ei äitinsä) luona ennen kuin vanhempainvapaakausi alkaa. Tällä hetkellä tällainen isän ja lapsen talous ei ole oikeutettu mihinkään vapaaseen ja etuuteen ennen vanhempainvapaakauden alkamista kun lapsi on noin 54 päivän ikäinen. Myöskään isän rekisteröity puoliso ei ole oikeutettu isyysvapaaseen.

2. Yhdenvertainen avioliitto

Suomessa tulee olla vain yksi lainsäädäntö, jolla virallistetaan kaikkien ihmisten parisuhteet. Käytännössä se tarkoittaa, että avioliittolainsäädäntöä tulee soveltaa kaikkiin pareihin sukupuolesta riippumatta.

Tällä hetkellä joidenkin parien avioliittoja säädelään syrjivällä erillislailla parisuhteiden rekisteröinnistä. Erillislaista seuraa myös epätasa-arvoinen tilanne esimerkiksi seuraavissa tapauksissa.

- **Perheen yhteinen sukunimi.** Rekisteröidyssä parisuhteessa ei ole mahdollista automaattisesti ottaa puolison sukunimeä. Oikeutta puolison sukunimeen saatetaan rajoittaa erinäisistä syistä silloinkin kun sitä haetaan erikseen nimiasianlautakunnasta. Yhteinen sukunimi vahvistaa useissa perheissä perhe-identiteettiä, yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä on erityisen tärkeää sateenkaariperheissä, joiden perheellisyyttä ajoittain kyseenalaistetaan julkisuudessa.
- **Oikeus tulla harkituksi adoptiovanhempana.** Tämän hetkinen erillislaki ei mahdollista rekisteröidyn parin yhdessä hakeutua adoptioneuvontaan perheen ulkopuolisen lapsen adoptioimiseksi. Laki asettaa tässä henkilöitä perusteettomasti huonompaan asemaan johtuen heidän seksuaalisesta suuntautumisestaan. Tämä on siis selkeästi ristiriidassa perustuslain kanssa. Nykylainsäädännön mukaan rekisteröidyssä parisuhteessa elävä henkilö voi hakeutua adoptioneuvontaan yksittäisenä kansalaisena ja adoptoida lapsen. Ei ole mitenkään syntyvän lapsen edun mukaista, että toinen lapsen elämässä käytännössä olevista ihmisistä ei ole saanut adoptioneuvontaa. Nykyinen tilanne aiheuttaa tällä hetkellä ongelmia lapsen oikeuksille myös esimerkiksi silloin kun samaa sukupuolta olevan parin perheessä on ollut lapsi pitkäaikaisessa lastensuojelun sijoituksessa ja adoptiokodin löytäminen lapselle tulee ajankohtaiseksi. Yleensä tällaisessa tilanteessa lapsi adoptoidaan perheeseen, jossa lapsi on ollut pitkäaikaisesti sijoitettuna. Samaa sukupuolta olevan parin hoidossa olleelle lapselle pitäisi kuitenkin nykylainsäädännön mukaan etsiä jälleen uusi koti ja aiheuttaa sijoitetulle lapselle jälleen uusi ja täysin turha siirto toiseen perheeseen tai, todennäköisemmin, laitokseen.
- **Selkeämpi asema perheenä myös ulkomailla.** Se, miten ulkomaiden lainsäädäntö suhtautuu Suomessa virallistettuihin parisuhteisiin, ei ole suomalaisen lainsäädännön käsissä (se on sitä vastoin niiden suomalaisten poliitikkojen käsissä, jotka toimivat EU:ssa ja globaaleissa järjestöissä). On kuitenkin selvää, että jos samaa sukupuolta olevien parien suhteet virallistetaan Suomessa tasapuolisesti avioliittolainsäädännön kautta, on perheen asema kiistattomampi ulkomaillakin kuin jos parisuhde on virallistettu parisuhteen rekisteröinnillä. Eri Euroopan maiden lait rekisteröidystä

parisuhteesta ovat keskenään hyvin erilaisia ja muiden maiden suhtautuminen näihin lainsäädäntöihin on hyvin vaihtelevaa. Avioliittolainsäädännöllä virallistetut parisuhteet taas vastaavat oikeuksiltaan ja velvollisuuksiltaan hyvin pitkälle samaa kaavaa kaikkialla Euroopassa.

3. Samaa sukupuolta olevien avoparien lapsiperheet otettava huomioon lainsäädäntöä kehitettäessä

Etsittäessä vastauksia avoparien keskinäisiin ja heidän lapsiaan koskeviin haasteisiin, on otettava huomioon ja pyrittävä suojelemaan myös samaa sukupuolta olevia avopuolisoita ja heidän lapsiaan.

Nykyisen lainsäädännön vallitessa eri sukupuolta olevien vanhempien on mahdollista toimia lapsen juridisina vanhempina myös jos he elävät avoliitossa keskenään. Tämä suojelee lasta erinäisissä elämän kriisitilanteissa. On katsottu, että valtio ei voi pakottaa vanhempia tiettyyn sopimussuhteeseen (avioliitto) keskenään ja siksi on säädely avoparien lasten asemasta erikseen.

Samaa sukupuolta olevilta pareilta puuttuu oikeus samanlaiseen valintaan ilman, että se vaikuttaisi dramaattisesti heidän lastensa oikeuksiin. Perheen sisäinen adoptio esimerkiksi on mahdollista vain rekisteröidyssä parisuhteessa. Osalle perheitä parisuhteen rekisteröinti voi olla sosiaalista syistä liian riskialtista. Se voi esimerkiksi aiheuttaa työpaikan ja elatuksen menetyksen. Huolimatta siitä, ovatko samaa sukupuolta olevat vanhemmat jättäneet parisuhteensa virallistamatta sosiaalisen syrjinnän pelosta vai omasta valinnastaan, perheen lapsilla on oikeus turvaan elämän kriisitilanteissa. Tästä syystä on säädettävä ainakin seuraavat mahdollisuudet:

- Sekä perheen sisäinen että perheen ulkoinen adoptio on tehtävä mahdolliseksi samaa sukupuolta oleville avopareille. Samalla mahdollisuus pitää luonnollisesti avata eri sukupuolta oleville vanhemmille. Lainsäädännöt maailmalla ovat siirtymässä tähän suuntaan.
- Perhevapaat on ulotettava koskemaan samaa sukupuolta olevia avopuolisoita

4. Tapaamisoikeus voitava harkita kaikissa tilanteissa

Tuomioistuimilla tulee olla oikeus harkita lapsen tapaamisoikeudesta myös muihin kuin lapsen juridisiin vanhempiin.

Suomalainen lainsäädäntö mahdollistaa lapsen tapaamisoikeuden vahvistamisen vain lapsen juridiseen vanhempaan. Vahvistuksen tekevät tuomioistuimet eivät voi edes harkita lapsen tapaamisoikeuden vahvistamista sosiaaliseen vanhempaan tai muuhun vanhemman tehtävää hoitaneeseen (esimerkiksi isovanhempaan) vaikka se olisi tuomioistuimen mielestä lapsen edun mukaista. Suomalaistakin lainsäädäntöä on kehitettävä niin, että tuomioistuimilla on oikeus, lapsen edun sitä vaatiessa, vahvistaa tapaamisoikeus myös lapsen ja muun kuin juridisen vanhemman välille. Sateenkaariperheiden tilanteessa

tämä voi tulla tarpeelliseksi silloin kun lapsen kaksi vanhempaa eivät ole hakeneet perheen sisäistä adoptiota tai kun lapsella on kolme tai useampi tosiasiallista vanhempaa.

Sateenkaariperheet
- Regnbågsfamiljer Ry

5. Useamman vanhemman juridinen vanhemmuus mahdollistettava

Lapsella saattaa olla ilman omaa valintaansa lapsi-vanhempi-suhde useamman kuin kahden aikuisen kanssa. Vanhempien lukumäärä ei vähennä yksittäisen vanhemman merkitystä lapsella ja kaikki tällaiset tosiasialliset suhteet olisi pystyttävä turvaamaan juridisen vanhemmuuden kautta.

Lapsilla on useissa perheissä useampia kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa. Näin on esimerkiksi joissain uusperheissä, mutta myös sellaisissa perheissä, joissa lapsen vanhemmuus on päätetty jakaa alun perinkin useamman kuin kahden vanhemman kesken. Tällaisia perheitä ovat esimerkiksi naisparin ja yksittäisen miehen yhdessä perustamat kolmen vanhemman perheet ja nais- ja miesparin yhdessä perustamat neljän vanhemman perheet. Ensin mainitussa tilanteessa on Kanadan korkein oikeus päättänyt, että juridinen vanhemmuus voidaan myöntää kaikille kolmelle tosiasialliselle vanhemmalle. Suomessa tämä olisi mahdollista hoitaa esimerkiksi perheen sisäisellä adoptiolla, jonka ehtona ei olisi, että joku muu luopuu vanhemmuudesta adoption yhteydessä.

6. Äitiysolettama luovutettuja sukusoluja hedelmöityshoidoissa käyttäneillä naispareilla

Rekisteröidyn puolisonsa hedelmöityshoidoille suostumuksen antanut nainen on voitava tunnustaa lapsen juridiseksi vanhemmaksi lapsen syntyessä, jos sukusolujen luovuttaja ei ole luovutusta tehdessään halunnut säilyttää mahdollisuutta juridiselle isyydelle.

Tämän hetkisessä tilanteessa kun rekisteröidyn naisparin perheeseen syntyy lapsi, on lapsen juridinen suhde vahvistettavissa vain adoption kautta. Tämä vie aikaa vähintään kahdeksan viikkoa, mutta pahimmillaan jopa yli vuoden. Sinä aikana lapsi on juridisesti turvattomassa tilanteessa esimerkiksi, jos hänen juridisesti ainoa vanhempansa kuolee synnytyksessä tai synnytyksen aiheuttamiin komplikaatioihin. Lapsen turvaamiseksi on mahdollistettava isysolettaman kaltainen juridinen seuraamus silloin kun lapsi syntyy rekisteröidyn naisparin perheeseen ja se on saanut alkunsa luovutetuista sukusoluista, joiden luovuttaja ei ole halunnut säilyttää oikeutta isyyden tunnustamiseen. Tällaisen äitiysolettaman mukaan vanhemmaksi vahvistettavalle on säilytettävä oikeusturva säätämällä esimerkiksi Ruotsin mallin mukaan, että äitiysolettamaa voidaan soveltaa vain, jos henkilö on antanut suostumuksensa hedelmöityshoidolle.

7. Transihmisten lapsiperhe-elämän haasteita purettava

Transihmisten lapsiperheiden suurimmat ongelmat aiheuttavaa räikeää ennakkoluuloisuutta on pyrittävä karsimaan kaikilla tasoilla.

Sateenkaariperheet
- Regnbågsfamiljer Ry

Transsukupuolisten ja muiden transihmisten lapsiperhe-elämää vaikeuttavat usein voimakkaat ennakkoluulot sekä sukupuolenkorjausprosessiin liittyvät hankaluudet. Jos transihminen elää rekisteröidyssä parisuhteessa (joko ennen korjausprosessia tai sen jälkeen), hän kohtaa lisäksi kaikki tähän juridiseen instituutioon liittyvät ongelmat.

Yksi epäsuoraan syrjintään liittyvä ongelma on transvanhemman hyvin heikko asema erotilanteessa. Lapsen ja vanhemman välinen suhde on uhattuna, jos puoliso käyttää transfobista argumentointia ja viranomaiset eivät kykene katsomaan transfobisten argumenttien yli.

Isyyslaki ei ota huomioon transsukupuolisten miesten eikä naisten isyyttä. Isyyslakia olisi kehitettävä vanhemmuuslaiksi, joka pystyisi vastaamaan kaikkiin niihin vanhemmuuden vahvistamisen tarpeisiin, joissa vanhemmuus ei perustu lapsen synnyttämiseen tai avioliittoon lapsen synnyttäjän kanssa.

Myös lapsiperheellistymistä suunnitellessaan transihmiset kohtaavat usein ylimääräisiä haasteita. Hedelmöityshoitoklinikoilta on käännytetty naispareja sillä perusteella, että toinen puolisoista on transnainen, vaikka tällaiselle käännytykselle ei ole juridisia perusteluita. Samoin transnaisilla on ollut vaikeuksia löytää klinikoita, jotka olisivat tallettaneet heidän sukusolujaan myöhempää käyttöä varten.

8. Uuden adoptiolain katsottava tulevaisuuteen

Adoptiolain uudistamisen yhteydessä tulisi parantaa adoptionhakijan oikeusturvaa, ohjeistaa adoptioprosessia tarkemmin, kehittää palveluntarjoajien kontakteja, sallia adoption hakeminen avopareille ja useammalle kuin kahdelle vanhemmalle, ratkaista sateenkaariperheiden lasten syntymän yhteyteen jäävä muutaman kuukauden "lainsuojaton" jakso, mahdollistaa itsenäinen adoptio tarkoilla ehdoilla ja mahdollistaa myös nykyistä "vahvaa adoptiota" kattavammat yhteydet aiempiin juridisiin vanhempiin kun se on lapsen edun mukaista.

9. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikka sekä vähemmistövaltuutettu

Suomessa valtiovallan tulisi vihdoin ottaa vastuu kokonaisvaltaisen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikan toteuttamisesta ja seurannasta.

Tällä hetkellä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat ainoa kokoluokkansa vähemmistö, jonka oikeuksia, tutkimusta, erityispalveluita ja kulttuuria valtiovalta ei kehitä keskitetyllä politiikalla. Poliitiikan lisäksi tarvitaan riittävästi resurssoitu viranomainen, joka vastaa keskitetysti politiikan kansallisesta koordinoinnista ja valvonnasta. Tällaisen vähemmistövaltuutetun on tehtävä aktiivista yhteistyötä lapsiasiavaltuutetun kanssa, jotta politiikassa tulisivat huomioiduiksi sekä sateenkaariperheiden lapset että alaikäiset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret.

10. Kaikkien perheiden Eurooppa

Suomen ulkopolitiikan tulee jatkaa hyvin alkanutta työtä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asian esiin nostajana kansainvälisessä yhteistyössä.

Euroopan Unionin keskeisiin arvoihin kuuluvaa vapaata liikkuvuutta loukataan tämän päivän Euroopassa hyvin vakavalla tavalla. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perheet eivät usein saa liikkua rajojen yli perheensä kanssa, vaikka olisivatkin virallisesti avioliitossa omassa jäsenmaassaan. Maahanmuuton ja pakolaisuuden osalta on myös hyvin ongelmallista, että perheitä jää yhdistämättä kun jäsenvaltiot eivät katso kaikkia perheitä perheiksi. Euroopan Neuvoston kautta on Suomen pyrittävä vaikuttamaan myös EU:n ulkopuolisen Euroopan sateenkaariperheiden asemaan, erityisesti naapurimaassamme Venäjällä.

Sateenkaariperheet
- Regnbågsfamiljer Ry